

PhDr. Simona Binková, CSc.
Středisko ibero-amerických studií
FF UK v Praze

Posudek oponenta bakalářské práce

Jakub Zeman, *Francisco José Tenreiro a osamostatnění Svatého Tomáše a Princova ostrova*, Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Ústav románských studií, Praha 2015, 54 str. vedoucí práce Mgr. Šárka Grauová, Ph.D.

Předkládaná bakalářská práce je dalším dokladem pozitivních výsledků studentských pobytů v zahraničí (v podobě programu Erasmus) – především s ohledem na snazší přístup k odborné literatuře a na možnost návštěv specializovaných kursů, které rozšiřují rozhled studujících i nad rámec publikovaných výsledků.

Jakuba Zemana si ale téma „našlo“ již dříve, při návštěvě jednoho z afrických ostrovů v Guinejském zálivu, kde „se setkal“ s osobností F. J. Tenreira – míšence, rodáka ze Sv. Tomáše, vyrůstajícího ovšem v Lisabonu, vysokoškolského profesora a poslance portugalského parlamentu, ale také básníka a průkopníka hnutí *négritude* v portugalsky psané literatuře.

Student se ve své práci postupně vyrovnává s odkrýváním různých vrstev Tenreirovy osobnosti, počínaje životopisem, přes jeho tvorbu až k překvapivě konformnímu chování za Salazarova režimu, v době, kdy už v portugalské (stále ještě závislé) Africe nazrávala atmosféra národně osvobozeneckých hnutí.

Zeman se tématu zmocnil v celé jeho šíři a značné komplexnosti: v básnickově tvorbě odhaluje reflexi jeho niterného vztahu k rodné Africe i k dlouho nepoznané matce (zřejmě černé pleti), stejně jako popisuje jeho racionálnější (snad až pragmatické ?) splynutí s realitou evropského Portugalska, vykresluje historické okolnosti a události jak na africkém kontinentě, tak v Salazarově Portugalsku (poslední fáze kolonialismu a jeho vyústění). Jeho práce je tak rozkročena mezi literaturou a historií (i proto bych 1. kap. práce označila spíše jako Historický a literární kontext, protože stávající název Literárněhistorický kontext implikuje užší, nebo výhradní vztah k dějinám literatury, kterýžto pohled rovněž obsahuje, ale nikoliv výlučně).

Za velmi přínosnou považuji kapitolku 2.4 věnovanou problematice kulturní nadřazenosti a rasismu za Salazarova režimu (či jeho neexistenci), tak, jak se historicky vyvíjela a proměňovala a dodnes zavdává podněty k diskusím: tady bych odkázala k příbuzné problematice

antisemitismu, jehož absence za Salazara byla v minulosti široce akceptována (nedávno bylo toto téma připomenuto v bakalářské práci Pamily Kraftové, FFUK, 2014), ale objevují se i pokusy o hlasitou revizi tohoto názoru – viz některé příspěvky na odborné konferenci s tématem “Portugal e o Holocausto. Aprender com o Passado, Ensinar para o Futuro“, uspořádanou v roce 2012 v Lisabonu. Při téže příležitosti měl historik z Univerzity v Portu Manuel Loff prohlásit: “Tendemos a aceitar que a política de Salazar não era racista... Eu não aceito.” (tak alespoň v denním tisku Miguel Moreira, Holocausto: Salazar cúmplice “de forma involuntária” ao negar vistos a judeus, PTJornal, 29-X-2012, <http://www.ptjornal.com/2012102911708/geral/sociedade/portugal-e-o-holocausto-salazar-foi-cumprice-de-forma-involuntaria-ao-negar-vistos-a-judeus.html>). Byť tato věta, v Portugalsku vnímaná nejspíše svatokrádežně, zazněla v souvislosti s holokaustem, vidím zde paralelu k otázce vztahu salazarovského režimu i k Africe a obyvatelstvu kolonií obecně.

K veskrze pozitivnímu hodnocení Zemanova uchopení role jednoho z kulturně-politických reprezentantů období Salazarovy diktatury, jehož rozkryl v poněkud kontroverznější – a tedy i celistvější - podobě, než jak se jej snažila zmocnit např. rodící se národní propaganda na Sv. Tomáši, si dovoluji připojit i některé kritické postřehy: u básní přeložených do češtiny by měl být uveden překladatel, či zda jsou překladem autora (týká se totiž nejen *Černošské poezie* z roku 1958, ale i pozdějšího Tenreira, či Aldy Espírito Santo).

Poněkud něšťastný zdá se mi způsob odkazů v poznámkách pod čarou (např. Havlíková, In *Lusofonní Afrika* – ale v biblio musí čtenář publikaci odhalit pod jmény editorů sborníku. Týká se pozn. 2, 5, 6, 36, 37, 38 a mnoha dalších, kde jen odkaz na titul sborníků. Ve velmi zkráceném způsobu citací absolutně chybí také názvy příspěvků jednotlivých autorů. Podobně považuji za nesytemové zařazení dvou čísel časopisů na závěr sekundární literatury. V soupisu literatury by neměl chybět titul Jana Klímy *Kapverdské ostrovy, Svatý Tomáš a Princův ostrov* (Praha: Libri, 2009), v české produkci knih týkajících se lusofonní oblasti ojedinělý počin, a to i kdyby se student s jeho závěry neztotožňoval. Naopak oceňuji, že Zeman okrajově navštívil i Národní archiv (ANTT) a využil digitalizovaného archivu Nadace Maria Soarese. (Místo grafologa, který zkoumá především psychickou stránku pisatele, míněn spíše znalec paleografie, věnující se čtení a interpretaci rukopisných dokumentů - str. 36). Na závěr použité literatury jsou sice uvedeny elektronické zdroje, ale chybí princip, dle kterého jsou utříděny (abecedně, podle fondů či jinak), i jejich propojení s vlastním textem – zřejmě zdroj pro hodnocení současného vývoje.

Domnívám se však, že jde v těchto případech hlavně o formální a technickou nezralost, na úrovni bakalářského studia pochopitelnou. Jinak se ale student s nejednoduchým tématem vypořádal úspěšně, oceňuji samostatnost při volbě tématu, přehledné uspořádání, práci s prameny, interdisciplinárnost a vysokou jazykovou úroveň. Text splňuje požadavky kladené na bakalářskou kvalifikační práci a předběžně navrhuji její ohodnocení známkou velmi dobře

V Praze, 4.9.2014